

ПРИЧИНИ ТА НАСЛІДКИ МІЖНАРОДНОЇ МІГРАЦІЇ РОБОЧОЇ СИЛИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Анотація. Статтю присвячено спонукальним причинам розвитку міжнародної міграції робочої сили. Проаналізовано сучасний стан, досліджено причини та наслідки, а також виокремлено тенденції розвитку міжнародної трудової міграції робочої сили в Україні. Особливо розглянуто проблеми нелегальної міграції в Україні.

Ключові слова: міжнародна міграція робочої сили, міграційний капітал, еміграція, імміграція, міграційні хвилі, світовий ринок праці.

Аннотация. Статья посвящена побудительным причинам развития международной миграции рабочей силы. Проанализировано современное состояние, исследованы причины и последствия, а также выделены тенденции развития международной трудовой миграции рабочей силы в Украине. Отдельно рассмотрены проблемы нелегальной миграции в Украине.

Ключевые слова: международная миграция рабочей силы, миграционный капитал, эмиграция, иммиграция, миграционные волны, мировой рынок труда.

Abstract. The article is devoted to motivating reasons of international labor migration. The current situation is analyzed, the causes and consequences, as well as trends in international labor migration in Ukraine are researched. The problem of illegal migration in Ukraine is considered separately.

Key words: international labor migration, international, migration capital, emigration, immigration, migration waves, international labor market.

Постановка проблеми. Ринкова трансформація економіки України призвела до вкрай стрімкого росту еміграції працездатного населення. В умовах постійної демографічної кризи неконтрольована масова еміграція з країни приводить до втрат з боку країни-рецепієнта найбільш активної частини населення, та спричиняє загрозу економічній безпеці держави. Формування економіки відкритого типу в Україні, відміна монополії держави на проведення зовнішньоекономічної діяльності, прагнення до інтеграції у світове господарство вносить дослідження міграційних процесів до першочергових задач. Актуальність теми зумовлена також тим, що сучасні міжнародні економічні відносини характеризуються значним посиленням взаємозалежності як окремих країн у регіонах, так і регіонів між собою. Глобалізація світового розвитку робочої сили вже давно сягнула за межі зовнішньої торгівлі та переливання капіталу. Все більшого розповсюдження і значення набуває рух людських ресурсів. Постійне зростання масштабів міжнародної міграції, втягнення у неї все нових і нових верств населення та країн робить актуальним дослідження міжнародної міграції робочої сили, як однієї з форм міжнародних економічних відносин, і її впливу на соціально-економічний розвиток світового господарства [1, с. 5].

Аналіз останніх публікацій. В зарубіжній економічній науці проблемам міжнародної трудової міграції в останні 10-15 років надавало особливе значення. В працях К. Макконелла, Л.Брю, Дж. Борхаса, Я.Минсера, А.Роя, Б.Чисвика, напрацьовані певні механізми регулювання міграційних потоків. Такі закордонні вчені як В.Ісаєв, В. Сатцевич, Дж. Солт, К.Уоллес, С. Ципко та інші. В своїх роботах досліджували різні проблеми міграції українських трудових ресурсів. В сучасній економічній науці різними аспектами міграції займалися такі науковці, як В.Гесць, А.Кредисов, Е.Лібанова, Ю.Макогон, О.Малиновська, Ю.Пахомов, О. Поручник, О. Румянцев, Є.Савельєв, А. Старостіна, О. Філіпенко та інші.

Недивлячись на те, що найважливіші аспекти міжнародної міграції робочої сили віднайшли своє відображення в працях зарубіжних та вітчизняних економістів, окремі проблеми все ж таки залишають недослідженими та потребують детального дослідження, наприклад такі проблеми, як шляхи оптимізації еміграційних процесів та попередження загроз економічній безпеці держави.

Метою написання даної статті являється аналіз причин та наслідків міжнародної трудової міграції, трудової міграції в Україні та її вплив на формування українського ринку праці.

Об'єктом дослідження виступає міжнародна міграція робочої сили, місце в ній України, масштаби, напрями та форми залучення вітчизняних трудових ресурсів до світових міграційних потоків.

Предметом дослідження виступають наслідки міжнародної міграції робочої сили для України.

Міжнародна трудова міграція – один з найбільш складних елементів в міжнародних економічних відносинах, оскільки на відміну від руху товарів і капіталів, цей процес залучає живих істот [2, с. 14]. Таким чином, міграція робочої сили - переселення працездатного населення з одних держав в інші терміном більш ніж на рік, викликане причинами економічного й іншого характеру.

Міграційні процеси між країнами відомі ще з древніх часів. В основі їх лежали кочівний спосіб життя, військові та колоніальні заходи, стихійні лиха, політичні та релігійні переслідування, географічні відкриття та облаштування нових життєвих просторів. На сьогодні пануючу роль у видах міграції займає саме трудова

міграція. Це означає, що поряд зі збереженням минулих факторів, що спонукали до міграційних переміщень, домінувати стали економічні причини. Метою трудової міграції на сьогодні являються пошуки кращих варіантів заробітку, нової сфери заробітку, що відображає або відсутність можливостей працевлаштування на попередньому місці проживання, або недостатню ефективність праці на батьківщині. Існують різкі відмінності між країнами у рівнях безробіття, оплати праці, вартості життя, відмінностей по багатьох інших показниках рівня життя, котрі являються факторами, що постійно сприяють міжнародній міграції. Трудова міграція, що існує сьогодні у значних масштабах, була б неможлива, якби не існувало економічної доцільності, а також необхідності використання іноземної робочої сили. Використання її пов'язане з дією наступних факторів:

- прагненням зниження витрат на виробництво за рахунок використання більш дешевої, по відношенню до національної, іноземної робочої сили;

- залученням кваліфікованих робітників, від робочого до вченого, що було наслідком такого явища як «відтік мізків»;

- діяльністю ТНК, котра не тільки підвищує географічну мобільність робочої сили, але й вирівнює умови її використання у світовому масштабі;

- розвиток засобів транспорту та зв'язку, що стимулює географічну мобільність робочої сили;

- інформатизація виробництва та суспільного життя, шляхом зростаючого взаємозв'язку науки та культури різних країн, що призводить до уніфікації критеріїв освіти та кваліфікації.

Міграційні процеси слугували основою формування світового ринку робочої сили. За підрахунками міжнародних організацій, на початку XXI століття в світі нараховувалося більш ніж 180 млн. чол., що постійно знаходилися за межами своїх країн. При цьому найбільша кількість іммігрантів щорічно приймали США (близько 1 млн. чол.), Німеччина (більш ніж 800 тис. чол.) та Росія (більш ніж 600 тис. чол.). В результаті цього загальна кількість іноземних робітників в США складала більш ніж 7 млн. чол., в Західній Європі – більш ніж 6,5 млн., в Латинській Америці – 4 млн. чол. Характерно, що в окремих країнах чисельність іммігрантів настільки значна, що їх відтік міг би вважатися причиною розвалу національної економіки. Наприклад, в таких нафтовидобуваючих країнах, як Катар, Кувейт, Бахрейн, Саудівська Аравія та Об'єднані Арабські Емірати доля іноземних працівників складає від 50 до 90 % загальної чисельності робочої сили країни. Іноземними являються половина робітників Бельгії, більш ніж 40 % будівельників Швейцарії, та майже 35 % автомобілебудівників Франції [4, с. 89].

Причини міжнародної міграції робочої сили:

- економічні (національні різниці в оплаті праці, безробіття, діяльність міжнародних компаній, які сприяють поєднанню робочої сили з капіталом, здійснюючи або рух робочої сили до капіталу, або рух капіталу до тронадлишкових районів);

- позаекономічні (політичні, національні, релігійні, расові, сімейні) [4,с. 90].

Міжнародна міграція робочої сили спричинена насамперед економічними факторами:

- по-перше, дією законів капіталістичного нагромадження, народонаселення, нерівномірності економічного розвитку тощо, які зумовлюють відносне перенаселення в одних країнах та нестачу робочої сили в інших;

- по-друге, істотною різницею в умовах праці, рівні заробітної плати, рівні життя, умовах підприємницької діяльності тощо;

- по-третє, циклічним характером економічного розвитку, зокрема асинхронністю економічного циклу в різних країнах;

- по-четверте, нерівномірним розгортанням НТР, структурних криз і структурних реформ;

- по-п'яте, демографічними факторами, різницею у природному прирості населення. Так, якщо у XX ст. темпи щорічного приросту населення у слаборозвинутих країнах становили приблизно 2,5%, то в розвинутих вони не перевищували 1%;

- по-шосте, політичними, військовими, національно-етнічними та іншими неекономічними чинниками [3, с. 96].

На даний час в Україні гострою проблемою є міграція робочої сили. Звичайно ж вона викликана економічним становищем держави, незадовільним життєвим рівнем широких прошарків населення, високим рівнем безробіття і характерна майже для всіх постсоціалістичних країн. Тимчасова еміграція в низці випадків перетворюється в постійну та негативно впливає на інтелектуальний і виробничий потенціал нашої держави. Економічні ефекти міграції мають позитивні й негативні наслідки. З одного боку, це проявляється в скороченні кількості робочих місць і зростанні безробіття в країні-реципієнті, з іншого – велика частка іммігрантів передає населенню новий досвід і знання, що сприяє розвитку національної економіки.

На сьогодні українська трудова міграція являється важливою складовою соціально-економічного розвитку країни, її масштаби, за різними оцінками спеціалістів, коливаються в межах 7-8 млн. чол. При цьому, офіційний дозвіл на роботу мають не більше 500 тис. чол. Близько 2 млн. українських мігрантів постійно проживають за кордоном, навідуючи Україну не більше 1 разу на 3-5 років, тоді як основна маса працівників зайнята в сезонних роботах строком від 4 до 10 місяців [11, с. 10].

Контингент потенційних трудових мігрантів формує на одну третину сільське населення країни (31.9%), вдвічі менше жителі маленьких міст, з населенням до 50 тис. чоловік (15.8%) і втричі менше – жителі селищ

міського типу (9.3%). Таким чином, основна маса українців, орієнтованих на тимчасові заробітчанські поїздки в інші країни, проживає в сільській місцевості і в невеличких містах [7].

Аналіз напрямків міграційних потоків України показав, що серед прибулих в Україну 77,5% становили іммігранти з країн СНД і 22,5% – з інших країн. Серед вибулих з України 65,9% виїхали до країн СНД і 34,1% – до інших країн. Найбільшими центрами офіційного працевлаштування українців в Західній Європі є Німеччина, Франція, Великобританія та Греція, які за оцінками Держкомстату приймають до 30% всіх легальних емігрантів [4]. Крім того, за останні роки збільшився потік емігрантів до сусідньої нам Росії.

Серед основних причин еміграції населення України слід відмітити політичну та соціально-економічну нестабільність, низький рівень охорони здоров'я, реформування освіти, культури та спорту, географічні особливості прикордонних територій. Наслідком цього є високий рівень безробіття за окремими регіонами держави, незбалансована структура спеціальностей на вітчизняному ринку праці та зростання м'ягкої міграції.

На початок 2010 року за кордоном перебувало понад 7 млн. українців. Основна їх кількість працює у країнах Європи та Америки: в Аргентині – 100 тис., Бразилії – 150, Великій Британії – 70, Греції – 200, Ізраїлі – 150, Іспанії – 400, Італія – понад 500, Канаді – 150, Молдові – 50, Росії – 3 млн., Словаччині – 50, США – 500, Туреччині – 30, Чехії – 400 тис. чоловік. З усіх громадян, які мешкають за кордоном, владою країн перебування легалізовано близько 500 тис.

Основною причиною міграції є соціально-економічна, а саме різниця в рівні доходів в країні, з якої відбувається міграція, та в країні куди мігрують. Саме можливість заробити більше, аніж у власній країні, є однією з причин, яка спонукає сотні тисяч мігрантів щороку залишати рідні місця в пошуках кращої долі за кордоном [9].

Таким чином, можна зробити висновок, що до теперішнього часу держава не приділяла достатньої уваги еміграції свого населення, в той час, як питома вага участі українців на світових ринках праці є далеко не останньою. Ситуація, що склалася в Україні, потребує від уряду зважених законотворчих, організаційних і господарських заходів в сфері демографічної політики, спрямованих на створення нових робочих місць з належною заробітною платою та відповідною соціальною захищеністю, вдосконалення існуючої системи освіти, підвищення рівня охорони здоров'я та зростання народжуваності, пропаганди здорового способу життя тощо.

Довготривала криза економіки, її структурна перебудова, конверсія оборонного комплексу, реструктуризація вугільної галузі, банкрутство та ліквідація багатьох підприємств добувної та переробної галузей промисловості, реформування Збройних Сил України тощо призвели до масового вивільнення різноманітної в регіонально-галузевому та кількісно-професійному розрізі робочої сили. У той же час дефіцит державного та регіональних бюджетів, незначна частка приватних інвестицій в економіку України та обмежені кредити міжнародних фінансових організацій не дозволяли за короткий термін і без зростання соціальної напруги в суспільстві перепідготувати та працевлаштувати великі обсяги робочої сили. При обмежених можливостях працевлаштування та низькій продуктивній зайнятості значна частка працездатного населення України мігрує за кордон з метою пошуку роботи з достойним заробітком.

Оцінити масштаби трудової міграції українців за кордон досить проблематично, що зумовлено відсутністю однозначної інформації щодо кількості та регіональних особливостей їх міграції. Дані вітчизняної офіційної статистики навіть приблизно не відображають дійсні масштаби трудової міграції громадян України. За різними експертними оцінками, масштаби міграційних поїздок українських громадян за кордон коливаються в межах від 4 до 7 млн. осіб, або становлять від 8,6% до 15,1% чисельності усього населення України (станом на 01.01.2009 р.), та від 19,5 до 34,1% економічно активного населення України працездатного віку. Таким чином, з України мігрує за кордон від п'ятої частини до третини економічно активного населення працездатного віку [4, с. 90].

Трансферти грошових переказів по суті формують окрему складову міжнародного ринку капіталу — міграційний капітал. Його обсяги можна характеризувати як доходи мігрантів, які, за мінусом витрат на їхнє перебування в країні працевлаштування, направляються на батьківщину і використовуються для підвищення економічного та соціального рівня життя рідних і близьких, розвитку місцевих територій та країн загалом.

За оцінками що дає Національний банк України, протягом 2006—2010 років обсяги міграційного капіталу, що надійшов в Україну через банківську систему, зросли у 2,2 рази і перевищили в 2010-му 2 млрд. дол. Найбільші темпи зростання спостерігалися саме у 2010 році (на 30%), що зумовлено більшою лібералізацією ринку грошових переказів і зниженням цін на послуги з переказу коштів. Ще близько 1 млрд. дол. надійшло через спеціалізовані системи грошових переказів (Western Union, MoneyGram тощо) [7, 10].

За оцінкою фахівців Інституту демографії та соціальних досліджень НАН України, мігранти заробляють 4,7—7,5 млрд. дол. на рік. При цьому дослідники додають, що немає інформації, скільки доходу мігранти залишають, а скільки надсилають на батьківщину. За їхніми припущеннями, в Україну надходить близько половини цих коштів, тобто 2,5—3,5 млрд. дол.

Аналіз досліджень та опитувань українських мігрантів Міжнародною організацією з міграції стосовно місячного доходу показав істотні коливання цього показника між країнами. Найбільший дохід мігранти отримують у країнах Європейського Союзу. Особливо слід виділити Ірландію (3125 дол. на місяць), Швейцарію (2300), країни Бенілюксу (1600—1675), Німеччину (1300) та Італію (934). Значно меншим є дохід українців, котрі працюють у країнах Східної Європи: Чехія — 527 дол. на місяць, Румунія і Словаччина — 430, Росія — 371 [8, с. 41].

На основі даних про річний дохід мігрантів в окремих країнах світу і кількість мігрантів у них можна визначити загальний дохід трудових мігрантів по країнах працевлаштування.

Як наслідок, найбільший сукупний річний дохід мають українці, які працюють у Росії, — 8,9 млрд. дол., що зумовлено найбільшою їх кількістю — 2 млн. чоловік. Далі йдуть Італія та Польща, де обсяги сукупних доходів становлять відповідно 5,6 та 5,2 млрд. дол.

Неповнота та відсутність системного підходу в зборі статистичної інформації щодо трудової міграції суттєво ускладнюють здійснення ефективної державної політики у цій сфері.

Оцінюючи позитиви та негативи трудової міграції, необхідно врахувати перспективу її розвитку. Соціологічні дослідження підтверджують, що, орієнтація за кордон для постійного проживання більше притаманна особам, які мають досвід трудової міграції, ніж тим, хто такого досвіду не має, а з числа заробітчан – тим мігрантам, котрі частіше і довше перебували за кордоном. Таким чином, трудова міграція виступає фактором, що підвищує ризик еміграції. Тобто, нинішні тимчасові поїздки на заробітки можуть перетворитися для України у незворотні втрати населення. Окрім того, ця перспектива стає більш реальною із збільшенням строків заробітчанських поїздок, створення умов для мігрантів у країнах-реципієнтах, кращою адаптацією українських мігрантів за кордоном, покращенням внаслідок цього їх заробітків та умов проживання [2, с. 15].

Особливе занепокоєння викликає той факт, що серед мігрантів майже 30% складають висококваліфіковані фахівці, які користуються найбільшим попитом в розвинених країнах. Як правило, таких спеціалістів запрошують на роботу на довгостроковий період, або ж пропонують постійне проживання. Тобто, спеціалісти високого рівня кваліфікації залишають Батьківщину з великою ймовірністю не повернутися. Причому професійний досвід, знання, які були надбані в нашій державі та за її рахунок починають примножувати суспільний інтелект держав, що запрошують до себе необхідних спеціалістів. Це негативно позначається не тільки на кількісному, але й на якісному потенціалі трудових ресурсів країни.

Переважаючий нелегальний характер трудової міграції з України, крім погіршення трудового потенціалу нашої держави, призводить до додаткового навантаження на систему соціального забезпечення населення оскільки мігранти не сплачуючи пенсійні внески, не поповнюють пенсійний фонд та не забезпечують власної гідної пенсії в Україні.

Поступова вікова деформація населення у бік старших вікових груп, підвищення рівня смертності та надто повільне зростання народжуваності, негативні міграційні процеси обумовлюють скорочення обсягів пропозиції робочої сили та посилення конкуренції на ринку праці (з боку роботодавців) за найм працівників економічно активного віку.

Важливим негативним наслідком міжнародної міграції робочої сили для України являється також нелегальна міграція. Боротьба з незаконною міграцією починається з державного кордону України. Щорічно за її незаконний перетин органами охорони державного кордону затримуються іноземці, наступні транзитом через територію України. Спроби незаконного проникнення в країну, а потім з неї в країни Європейського Союзу, здійснюються, як правило, поза пунктами пропуску через державний кордон і з порушенням правил її перетину. Переважна більшість порушників (93%-98%) затримуються українськими прикордонниками саме на зеленій межі. Дані досліджень Міжнародної організації з міграції свідчать [8, с. 47]:

- основний контингент затриманих складають громадяни країн СНД;
- велика частина затримань за незаконний перетин кордону відбувається на її словацькій, російській і молдавській ділянках. Випадки незаконного перетину кордону на російській і молдавській її ділянках мають місце, як правило, при спробах порушників потрапити на територію України, а вибратися з неї вони прагнуть в більшості випадків через словацький, рідше польський кордон.

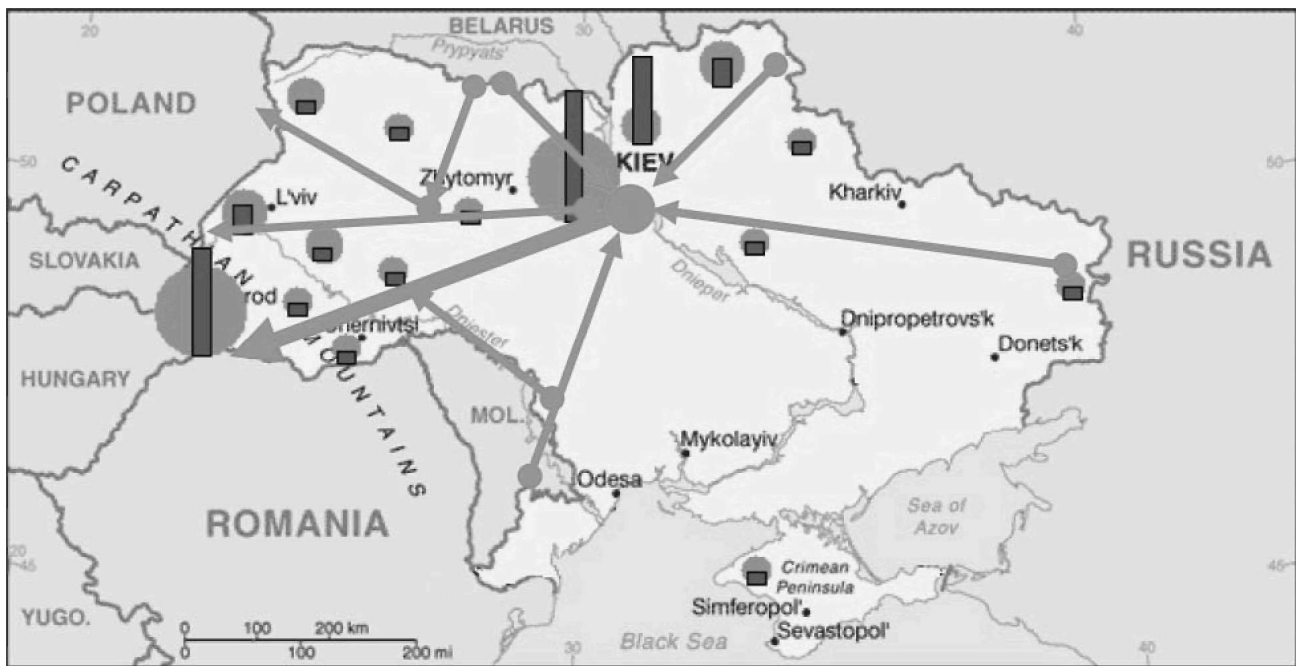
Одним з основних каналів переправлення незаконних мігрантів в країни Європейського Союзу є легальний в'їзд громадян з країн міграційного ризику до Росії, а потім їх нелегального транзиту через територію України.

Динаміка виявлення органами внутрішніх справ України незаконних мігрантів в 2003-2006 рр. свідчить про послідовне скорочення числа затриманих на території країни за цей період.

Всього ж за 10 місяців 2010 р. в ході реалізації профілактичних заходів були виявлені і притягають до адміністративної відповідальності за порушення встановлених правил перебування в Україні 34596 іноземців, 497 юридичних і близько 9.2 тис. фізичних осіб. За 2005-2011 рр. число осіб, яких було притягнуто до адміністративної відповідальності послідовно скорочувалося з 63107 чол. у 2005 р. до 42005 чол. у 2011 р. Це відбувалося на тлі зниження розмірів контингенту іноземців, що перебувають на обліку органів внутрішніх справ України: з 368264 чол. у 2005 р. до 213760 чол. у 2011 р [8, с. 48].

Найчастіше адміністративні правопорушення здійснюють іноземці, що знаходяться в Україні по приватних справах (24401 чол. або 58%), і іноземці (5870 чол. або 14%), що постійно проживають в країні, а також студенти-іноземці (2224 чол. або 5%).

Відповідно до положень Закону України «Про правовий статус іноземців» (статті 31,32) та Правил в'їзду іноземців до України, їх виїзду з України і транзитного проїзду через її територію (пункти 37 і 41), відносно іноземців і осіб без громадянства, що грубо порушили міграційне законодавство, може бути зроблена така міра дії, як їх адміністративне видворення за межі країни. У ряді випадків рішення про видворення може супроводжуватися забороною подальшого в'їзду до України строком на 5 років.

- Число груп затриманих незаконних мігрантів
- Чисельність осіб в цих групах
- ← Основні напрями переміщення груп незаконних мігрантів через Україну

Рис.1. Основні маршрути руху незаконних мігрантів і регіони їх затримання органами внутрішніх справ України в 2010 р. [9]

Аналіз незаконної міграції в I півріччі 2010 р., проведений аналітиками МВС України, супроводжується наступними висновками:

- нелегально в'їхали до України 725 іноземців (13% загального числа затриманих незаконних мігрантів), зокрема з документами, що засвідчують їх особу – 239 осіб (4%), без документів - близько 480 (8% загальної кількості незаконних мігрантів). Серед них переважають громадяни країн далекого зарубіжжя - Китаю, Бангладеш, В'єтнаму, Пакистану, Індії.

- в'їхали законно, але після завершення встановленого терміну перебування перейшли на нелегальне положення більше 5 тисяч іноземців (88% загальної кількості виявлених незаконних мігрантів). З них більшість представлена громадянами країн СНД - Азербайджану, Грузії, Вірменії, Росії, Молдови, Узбекистану[3, с. 98].

Висновки. На сьогоднішній день Україна не може відгороджуватися від загальносвітових процесів трудової міграції та проблем пов'язаних з нею. Для їх вирішення, ефективного розвитку економіки необхідно:

- міграційна стратегія та міграційна політика, що направлені на збереження та поповнення людських ресурсів, на скорочення еміграції, стимулювання повернення емігрантів на батьківщину;

- цілеспрямовано створювати робочі місця в таких галузях, як сільське господарство, легка, текстильна, хімічна промисловість, будівництво, тобто там, де сьогодні використовується праця українських мігрантів;

- необхідно покращити контроль на українських кордонах, щоб держава не перетворювалася в транзитну країну для емігрантів з усього світу. Не варто і поспішати з введенням безвізового режиму з країнами ЄС, щоб не визвати тим самим, нову хвилю повальної трудової міграції з усього світу;

- необхідно розробити механізм оплати праці всередині країни і в першу чергу навантаження на фонд оплати праці, що досягає сьогодні 40 %. Це призводить до того, що працедавці намагаються скрити в тіні зароблений фонд. Заробітна плата має бути адекватною не тільки до прожиткового мінімуму, але до реальної праці населення;

- необхідне підписання певних договорів з окремими державами або інтеграційними об'єднаннями про умови міграції робочої сили з України та її рееміграцію після певного періоду перебування закордоном;

- для того, щоб великі маси сільського населення могли прикласти свою працю до землі, необхідно виділити значні грошові кошти на соціальний розвиток села і підтримку сільськогосподарського виробника;

- щоб попередити еміграцію вчених, необхідно забезпечити виконання умов відповідних законів, котрі передбачають належне фінансування науки, в тому числі і підвищення заробітної плати. При цьому, заробітну плату необхідно підвищувати всім категоріям працівників без винятку, і на достатньо відчутній рівень;

- для посилення ділової активності міжнародних мігрантів, використання їх доходів, зароблених закордоном, надати тим з них, хто забажає створити на батьківщині власний дрібний та середній бізнес, пільги по оподаткуванню прибутку та дивіденди на інвестований капітал.

– важливим негативним наслідком міжнародної міграції робочої сили для України являється також нелегальна міграція. Боротьба з незаконною міграцією починається з державного кордону України. Спроби незаконного проникнення в країну, а потім з неї в країни Європейського Союзу, здійснюються, як правило, поза пунктами пропуску через державний кордон і з порушенням правил її перетину. Для скорочення масштабів нелегальної міграції з й до України необхідно посилити контроль з боку прикордонних органів України, а також провести реформи.

Виконання цих та інших мір, сприятиме упорядкуванню міграційних процесів в державі, забезпечить соціальний захист трудових мігрантів, створить передумови для стійкого економічного розвитку України.

Список використаної літератури:

1. Василенко П. Як живуть українці за кордоном? / П.Василенко // Профспілкові вісті. – 2009. – №17. – С. 4-5.
2. Гаврилечко Ю. Трудові мігранти в Україні: виклик часу чи екзотика? / Ю.Гаврилечко // Праця і Закон. – 2009. – №3. – С.14-16.
3. Гайдучкий А.П. Масштаби доходів українських трудових мігрантів / А.П. Гайдучкий // Економіка та держава. – 2009. – №2. – С.96-99.
4. Гайдучкий А.П. Характерні риси української трудової міграції за кордон / А.П. Гайдучкий // Економіка та держава. – 2010. – №9. – С.88-92.
5. Державна служба статистики України // режим доступу [<http://www.ukrstat.gov.ua/>].
6. Зовнішня трудова міграція в Україні як демографічна проблема // режим доступу [<http://dialogs.org.ua/ua/project>].
7. Інституту демографії та соціальних досліджень НАН України // режим доступу [<http://www.idss.org.ua/>]
8. Лапшина І. А. Особливості міжнародної міграції робочої сили в умовах формування економіки України / І. А.Лапшина // Формування ринкової економіки в Україні. – 2010. – С. 41-48.
9. Міжнародна організація з міграції // режим доступу [<http://www.iom.int/jahia/jsp/index.jsp>].
10. Національний банк України // режим доступу [<http://www.bank.gov.ua/control/uk/index>].
11. Ростова Л. Трудовій міграції – цивілізоване обличчя / Л.Ростова // Профспілки України. – 2010. – №5. – С.10-11.

УДК 332:656.07

КОЗЛОВ В.С.,

Донецький інститут залізничного транспорту,
старший викладач кафедри менеджменту

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ТРАНСПОРТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕСПУБЛІКИ БІЛОРУСЬ

Анотація. У статті досліджено актуальну проблему перевезення та надання послуг транспортним комплексом. Проаналізовані показники пасажирообігу та вантажообігу розвинених країн світу. Розглянуті питання що перешкоджають розвитку транспортного потенціалу на прикладі Республіки Білорусь.

Ключові слова: транспортний потенціал регіону, господарський комплекс, пасажирообіг, вантажообіг, регіональне господарство, транспортний коридор, експорт, імпорт, координація планів, взаємодія, інтеграція, залізничний транспорт, авіаційний транспорт, автомобільний транспорт, трубопровідний транспорт, річковий транспорт, морський транспорт.

Аннотация. В статье исследуется актуальная проблема перевозки и предоставления услуг транспортным комплексом. Проанализированы показатели пассажирооборота и грузооборота развитых стран мира. Рассмотрены вопросы препятствующие развитию транспортного потенциала на примере Республики Беларусь.

Ключевые слова: транспортный потенциал, хозяйственный комплекс, пассажирооборот грузооборот, региональное хозяйство, транспортный коридор, экспорт, импорт, координация планов, взаимодействие, интеграция, железнодорожный транспорт, авиационный транспорт, автомобильный транспорт, трубопроводный транспорт, речной транспорт, морской транспорт.

Annotation. This article examines the actual problem of transportation and services predostovleniya transport complex. Analyzed performance of passenger and freight traffic of the developed world. The problems hindering the development of transport capacity in the case of the Republic of Belarus.

Key words: transport potential of the region, business complex, passenger turnover freight turnover, regional economy, transport corridor, export, import, coordination of plans, cooperation, integration, railway transport, air transport, road transport, pipeline transport, river transport, maritime transport.